

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

07.02.2020

м. Київ

N 86

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
27 лютого 2020 р. за N 211/34494

Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час
розроблення нормативно-правових актів

Відповідно до підпункту 3 пункту 2 розділу I "Удосконалення нормативно-правової бази, механізму проведення гендерно-правової експертизи та впровадження статистичних показників у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" додатка 2 до Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, затвердженої [постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 року N 273](#),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Інструкцію щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів, що додається.
2. Міністерствам, іншим центральним і місцевим органам виконавчої влади застосовувати Інструкцію, затверджену цим наказом, при розробленні проєктів нормативно-правових актів.
3. Директорату соціальних послуг та інтеграції (Суліма О. В.) забезпечити подання цього наказу в установленому законодавством порядку на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України.
4. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.
5. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Ковалю О. П.

Міністр**Ю. Соколовська****ПОГОДЖЕНО:****Генеральний секретар
Громадської
спілки "Всеукраїнське****В. Назаренко**

**Асамблея
людей з інвалідністю
України"**

**Перший заступник Голови
СПО об'єднань профспілок**

О. Шубін

**Керівник Секретаріату
СПО сторони роботодавців
на національному рівні**

Р. Іллічов

**В. о. Виконавчого директора
Всеукраїнської асоціації
органів**

**місцевого самоврядування
"Асоціація міст України"**

В. В. Сидоренко

**Урядовий уповноважений
з питань гендерної політики**

К. Левченко

**Уповноважений Верховної
Ради України з прав людини**

Л. Денісова

**Голова Національного
агентства України з питань
державної служби**

О. Стародубцев

Міністр фінансів України

О. Маркарова

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства соціальної політики України

07 лютого 2020 року N 86

ІНСТРУКЦІЯ

щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів

I. Загальні положення

1. Ця Інструкція встановлює загальні вимоги до застосування гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів з метою виконання норм [Закону України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків"](#).
2. Ця Інструкція застосовується при розробленні документів, спрямованих на регулювання суспільних відносин, що містять норми права, мають неперсоніфікований характер і розраховані на неодноразове застосування.
3. Цю Інструкцію розроблено з урахуванням [постанов Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 року N 950 "Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України"](#), від [31 січня 2007 року N 106 "Про затвердження Порядку розроблення та виконання](#)

4. Упровадження гендерного аналізу в процесі формування державної політики пов'язане, зокрема, з потребою подолання підходу, за якого гендерна рівність розглядається як однакове ставлення до всіх громадян незалежно від соціальних чи інших обставин. Водночас рівність означає забезпечення однакових можливостей доступу до державних гарантій для всіх громадян незалежно від статі, віку, інвалідності, місця проживання, раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, мовних, належності до маломобільних груп або інших ознак. Ефективність реалізації державної політики залежить від якнайповнішого урахування особливих та відмінних фізичних, соціальних, економічних характеристик і життєвого досвіду різних соціально-демографічних груп жінок і чоловіків, дівчат і хлопців (далі - осіб).

5. Різний вплив реалізації нормативно-правових актів на різні групи населення, включаючи маломобільні (за статтю, віком, сімейним станом, місцем проживання, расою, кольором шкіри, політичними, релігійними та іншими переконаннями, інвалідністю, етнічним та соціальним походженням, громадянством, майновим станом, мовною ознакою тощо), не завжди є чітко вираженим. Гендерний підхід дає можливість виявити відмінності такого впливу та знайти оптимальні шляхи передбачення в нормативно-правовому акті врахування потреб та інтересів різних груп населення.

6. У цій Інструкції терміни вжито в значеннях, наведених у [законах України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків"](#), ["Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні"](#), ["Про державні цільові програми"](#), міжнародних документах ООН, Ради Європи, Міжнародної організації праці, зокрема, узгоджених висновках Економічної і соціальної ради ООН (1997/2), [Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами \(2011\)](#):

гендер - соціально закріплені ролі, поведінка, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок/чоловіків;

гендерний аналіз - вивчення відмінностей між жінками та чоловіками в умовах, потребах, рівнях участі, доступу до ресурсів та управління ними, повноваженнях у прийнятті рішень тощо, зумовлених ustalеними в суспільстві гендерними ролями (нормами, очікуваними моделями поведінки, діяльністю, характерними рисами, що вважаються притаманними для чоловіків/жінок);

гендерний підхід - стратегія, що забезпечує врахування інтересів і досвіду жінок та чоловіків як невід'ємної складової планування, реалізації, моніторингу та оцінювання політики і програм у політичній, економічній, культурній і соціальній сферах для отримання жінками та чоловіками рівних благ;

гендерно нейтральний підхід - політика неврахування відмінностей у становищі різних груп жінок і чоловіків, їхніх статусах, потребах, пріоритетах. Такий підхід передбачає, що державна політика і відповідні державні/регіональні програми однаковою мірою впливають на всі групи населення;

гендерно чутливий підхід - урахування специфічних соціальних, культурних, економічних, політичних та інших характеристик умов життя та потреб жінок і чоловіків;

заінтересована особа - будь-яка фізична чи юридична особа або громадське об'єднання без статусу юридичної особи (резидент чи нерезидент України), що має безпосередній або опосередкований інтерес щодо діяльності з розроблення, прийняття та реалізації нормативно-правових актів;

моніторинг - система постійного спостереження за явищами і процесами, що відбуваються в суспільстві, результати якого служать для обґрунтування управлінських рішень;

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УКРАИНЫ

та довгострокових наслідків реалізації державних програм, галузевих політик, програм розвитку, проєктів некомерційного сектору, корпоративних програм;

оцінка гендерного впливу - процес визначення прямого чи опосередкованого впливу (позитивного, негативного чи нейтрального), коротко- та довгострокових наслідків реалізації державної політики на становище різних груп хлопців і дівчат, жінок і чоловіків, який дає змогу своєчасно усунути диспропорції та гендерну нерівність;

практичні гендерні потреби - потреби, пов'язані з умовами, в яких опиняються жінки та чоловіки через їхні гендерні ролі, усталені в суспільстві (зокрема, асоціювання з жінками виконання обов'язків із догляду за дітьми та іншими членами сім'ї, ведення домогосподарства), а також із ситуаціями, що виникають у зв'язку з нерівністю в умовах життя і праці (щодо продуктів харчування, води, житла, доходів, медичної допомоги, працевлаштування тощо);

стать - сукупність ознак біологічних та фізіологічних особливостей особи;

стратегічні гендерні потреби - потреби, що спрямовані на усунення залежності жінок від чоловіків у суспільстві, пов'язані з розширенням можливостей жінок і залежать від конкретних соціальних, економічних і політичних умов.

II. Гендерний аналіз

1. Базовою складовою впровадження гендерного підходу під час розроблення нормативно-правових актів є гендерний аналіз, що проводиться на кожному з етапів, зазначених у розділі III цієї Інструкції.

Гендерний аналіз дає змогу:

визначити фактичне становище жінок і чоловіків та/або їх груп, виявити їхні потреби та інтереси у відповідній сфері/галузі або у розв'язанні проблеми, для усунення якої готується нормативно-правовий акт;

визначити прямий та/або опосередкований вплив нормативно-правового акта на різні групи населення. Прямий вплив на різні групи жінок і чоловіків мають нормативно-правові акти, що стосуються прав і свобод людини, визначених [Конституцією](#) та законодавством України.

Опосередкований вплив на різні групи жінок і чоловіків мають нормативно-правові акти, що, зокрема, встановлюють правовий режим (щодо землі, майна, митний, прикордонний); правовий статус юридичних осіб; певні правила (природокористування, дорожнього руху, пожежної безпеки); вимоги щодо охорони навколишнього природного середовища, рослинного та тваринного світу; технічні або процедурні норми тощо.

Результати гендерного аналізу використовуються для подальшого визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми, на усунення якої спрямовується нормативно-правовий акт.

2. Під час проведення гендерного аналізу використовуються статистичні дані з розподілом за статтю, віком, місцем проживання, ознаками інвалідності та іншими ознаками, що стосуються проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт.

III. Етапи

1. Застосування гендерного підходу під час розроблення нормативно-правового акта передбачається на шести етапах:

Етап 1. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт, та аналіз причин її виникнення.

Етап 2. Визначення мети нормативно-правового акта.

правовий акт.

Етап 4. Визначення шляхів і способів розв'язання проблеми.

Етап 5. Обговорення проєкту нормативно-правового акта.

Етап 6. Моніторинг та оцінювання дії нормативно-правового акта.

2. Етап 1. Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт, та аналіз причин її виникнення.

Проблема визначається за допомогою використання інформації про становище жінок і чоловіків та/або їх груп у відповідній сфері/галузі або про вплив на них проблеми, для усунення якої планується розробити нормативно-правовий акт.

Під час збирання такої інформації враховуються ознаки, наведені у [статті 1 Закону України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні"](#), як окремо, так і в сукупності. Це дає змогу визначити цільові групи населення, на які має вплинути реалізація нормативно-правового акта.

Під час аналізу інформації потрібно визначити:

становище жінок і чоловіків та/або їх груп і основні проблеми щодо гендерної рівності;

наявність відмінностей у практичних і стратегічних потребах жінок і чоловіків та/або їх груп.

Джерелами інформації є:

звітність (офіційна державна статистична, фінансова, адміністративна та інша з розподілом за статтю, віком, інвалідністю, етнічним та соціальним походженням, громадянством, сімейним та майновим станом, місцем проживання або іншими ознаками, що стосуються проблеми, на розв'язання якої спрямовується нормативно-правовий акт);

звіти щодо виконання Україною міжнародних зобов'язань із забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та щодо становища вразливих груп населення (наприклад, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб);

рекомендації парламентських слухань, тематичних науково-практичних конференцій, засідань за круглим столом;

соціальні дослідження (наприклад, у разі відсутності достатньої кількості даних про становище жінок і чоловіків та/або їх груп);

результати консультацій із заінтересованими сторонами, зокрема громадськими об'єднаннями та іноземними неурядовими організаціями, які працюють у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та репрезентують різні групи населення.

Відсутність потрібних даних, які характеризують становище цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків у контексті визначення проблеми, для розв'язання якої розробляється нормативно-правовий акт, свідчить про необхідність запровадження нових та/або перегляду тих, що застосовуються, форм статистичної та адміністративної звітності.

На цьому етапі аналізуються причини виникнення та чинники впливу проблеми (щодо жінок і чоловіків та/або їх груп), а також виявлені гендерні особливості проблеми.

Висновки, отримані на цьому етапі, дадуть змогу врахувати виявлені гендерні особливості проблеми на наступних етапах, визначених цією Інструкцією.

3. Етап 2. Визначення мети нормативно-правового акта.

людини, має спрямовуватися на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (з урахуванням пріоритетних напрямів державної політики забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, визначених у [Законі України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків"](#), програмі діяльності Кабінету Міністрів України, міжнародних договорах).

4. Етап 3. Аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми. Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми, для усунення якої розробляється нормативно-правовий акт.

Для визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми потрібно:

Виконати оцінювання гендерного впливу:

розглянути впливи (як позитивний, так і негативний) застосування кожного варіанта і результати для визначених на етапі 1 цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків;

оцінити економічні та соціальні вигоди від реалізації нормативно-правового акта з огляду на практичні та стратегічні потреби цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків, а також можливі ризики застосування його положень;

ознайомитися з успішними підходами до вирішення аналогічних проблем в інших країнах.

У разі передбачення можливості, що дія нормативно-правового акта в коротко- або довгостроковій перспективі призведе до негативного впливу на одну або декілька цільових груп дівчат/хлопців, жінок/чоловіків, рекомендовано розробити заходи щодо зменшення негативного впливу на такі цільові групи.

5. Етап 4. Визначення шляхів і способів розв'язання проблеми.

У визначених шляхах і способах розв'язання проблеми, для усунення якої розробляється нормативно-правовий акт, має бути:

максимально враховано потреби та інтереси різних цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків;

передбачено покращення становища найбільш вразливих цільових груп дівчат/хлопців, жінок/чоловіків;

забезпечено взаємодоповнення інших положень нормативно-правових актів, які застосовуються у цій сфері.

Для конкретизації шляхів і способів розв'язання проблеми потрібно визначити:

яка нерівність наявна у сфері дії нормативно-правового акта і якими даними та дослідженнями це підтверджено (з урахуванням результатів аналізу, що проводився на попередніх етапах);

які дії (із зазначенням строків) сприятимуть розв'язанню проблеми (коротко-, середньо- та довгострокові способи), зокрема, визначених на етапі 1 цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків;

як саме у запропонованих шляхах і способах розв'язання проблеми враховуватимуться потреби та інтереси різних цільових груп дівчат і хлопців, жінок і чоловіків, і як ці шляхи та способи сприятимуть забезпеченню соціальної справедливості та зниженню нерівності;

як саме забезпечуватиметься виконання нормативно-правового акта (відповідальні за реалізацію, часові межі, механізми підзвітності виконання, взаємодія різних заінтересованих сторін тощо).

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УКРАИНЫ

до обговорення проекту нормативно-правового акта залучаються представники громадських об'єднань, іноземних неурядових організацій, які працюють у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та репрезентують різні групи жінок і чоловіків, на яких поширюватиметься дія проекту нормативно-правового акта.

Висловлені під час обговорення пропозиції враховуються під час підготовки остаточного варіанта проекту нормативно-правового акта або в подальшій роботі.

7. Етап 6. Моніторинг та оцінювання дії нормативно-правового акта.

Під час розроблення нормативно-правових актів стратегічного спрямування (стратегій, концепцій, державних, регіональних програм, планів дій) потрібно визначати індикатори їх виконання, які даватимуть змогу проводити якісний моніторинг та оцінювання ефективності реалізації акта.

Для організації моніторингу та оцінювання складається план, у якому зазначаються питання, за якими проводиться оцінювання, вихідні дані, заплановані результати, індикатори (показники) для відслідковування результатів, інтервали і строки проведення моніторингу та оцінювання, відповідальні за збирання та аналіз інформації.

Зокрема, у плані потрібно визначити:

яким чином можна буде оцінити рівень зменшення нерівності;

яким чином різні групи жінок і чоловіків, на які впливатиме реалізація нормативно-правового акта, будуть задіяні в оцінюванні зниження нерівності.

У процесі моніторингу порівнюється поточний стан справ із запланованими результатами з метою вчасного виявлення відхилень.

Моніторинг проводиться на регулярній основі та дає змогу отримувати інформацію щодо проблем у впровадженні нормативно-правового акта, з урахуванням якої ухвалюватимуться управлінські рішення.

Оцінювання виконується на ключових етапах упровадження нормативно-правових актів стратегічного спрямування та дає змогу пояснити причини виникнення проблем, визначити можливі шляхи їх розв'язання, причини досягнення або недосягнення запланованих результатів. Одержана інформація може бути використана для покращення або корегування поточної діяльності та уточнення планів.

За допомогою оцінювання залежно від етапу та мети отримання оцінки можна визначити, зокрема:

які зміни у знаннях, уміннях, навичках, доступі до благ та послуг відбулися у визначених цільових групах дівчат/хлопців, жінок/чоловіків (1 - 2 роки від початку впровадження нормативно-правового акта);

які зміни в поведінці, ставовищі, ставленні до проблеми відбулися у визначених цільових групах дівчат/хлопців, жінок/чоловіків (3 - 4 роки від початку впровадження нормативно-правового акта);

які зміни у своєму житті або якості життя відчули дівчата/хлопці, жінки/чоловіки визначених цільових групи (5 - 7 років від початку впровадження акта).

Якщо отримана в результаті моніторингу та оцінювання інформація свідчить про те, що реалізацією нормативно-правового акта не вдалося забезпечити досягнення позитивних результатів для різних груп жінок/чоловіків, варто проаналізувати, як саме планувалося забезпечити досягнення потрібних результатів і чому не вдалося цього зробити, розглянути можливість внесення до нього відповідних змін.

**директора директорату
соціальних послуг та
інтеграції**